

Beszámoló

az ELTE TTK Kémiai Intézet Szerves Kémiai tanszék vezetői feladatainak
ellátásáról 2010 és 2013 között

Meghatározó körülmények

A 2010-ben megfogalmazott *munkaterv* tekintettel volt arra, hogy

- 1) a Bologna folyamat keretében a 2010-2011 tanévben végeznek az első MSc szakos hallgatók,
- 2) a hagyományos képzésben résztvevők még jelen lesznek a következő években,
- 3) a Tanszéket is érintő alapszakok közül vannak olyanok, amelyeken a hallgatói érdeklődés csökken (kémia, fizika), illetve változatlanul élénk (biológia, környezettan),
- 4) az Intézet finanszírozási nehézségekkel küzd és ebben változás kevésbé valószínűsíthető.

A fenti körülmények valóban jelentős mértékben befolyásolták a tanszéki, tanszékvezetői munkát: kiemelésre érdemes, hogy az Intézet finanszírozási nehézségei tovább növekedtek, a szakképzési hozzájárulás keretében érkező támogatás mértéke drasztikusan csökkent e rendszer átalakításával. Példaként, 2012-ben a Tanszékre jutó 7,4 mFt-ból 6,1 mFt szakképzési hozzájárulás, 0,8 mFt Richter G. Vegyészeti Gyár támogatás és 0,5 mFt, ELTE költségvetési támogatás volt.

A laboratóriumi gyakorlatok vegyszer- és eszközigényét csak közvetlen gyári támogatással (külön köszönet illeti a Richter G. Vegyészeti gyár vezetését), a más intézményeknél (pl. MTA) felszámolás alatt álló laboratóriumok "maradványaiból" vagy - jelentős részben - a kutatási pályázatokon elnyert támogatások felhasználásával lehetett biztosítani. Ez nem járható út.

Az elmúlt évben jelentősen csökkent a Tanszékhez tartozó oktatók, munkatársak száma: Gáspári Zoltán és Mika László Tamás egyetemi adjunktusok, valamint Komáromi Anna egyetemi tanársegéd más (felsőoktatási) intézményben folytatják pályájukat. Nemrégiben pedig Kele Péter adjunktus, aki 2012 őszén csatlakozott a Tanszékhez jelentette be, hogy az MTA TTK ajánlatát fogadja el, 2013. szeptembertől ott működik. Hollósi Miklós, betöltve a 70. életévet az ELTE professor emeritusa lett. Örömteli, hogy Rábai József egy. docens, 2012-ben egyetemi tanári kinevezést kapott és az is, hogy Láng Emma szakoktató 4 órás foglalkoztatását 6 órás alkalmazásra lehetett növelni.

Sajnos nem sikerült az elmúlt periódusban – az ELTE, különösen a TTK nehéz helyzetére való tekintettel - új alkalmazást elérni a Tanszéken noha több kísérlet történt.

Az oktatási feladatok ellátása komoly nehézségek elé néz, a 11 teljes állású kolléga közül 3 egyetemi tanár, 6 egyetemi docens, egy egyetemi adjunktus, egy egyetemi tanársegéd. Ebben az évben négyen már 60 év feletti és egyetlen munkatársunk van csak, aki 35 év alatti.

A Tanszék oktatási feladatainak színvonalas ellátását csak az teszi lehetővé, hogy 1) a PhD hallgatók “lehetőséget kapnak” (és ezzel élnek is) az oktatásban való bekapcsolódásra, 2) a két MTA-ELTE kutatócsoportban dolgozó kutatók a kötelező mértéken felül tesznek eleget oktatási kötelezettségeiknek és 3) az elnyert kutatási pályázati támogatásokon foglalkoztatottak is tartanak gyakorlatokat. Az 50 év felettiek irányába eltolódott korfa elkerülhetlenné teszi a Tanszék személyi állományának haladéktalan fiatalítását, eredményes kollégák alkalmazásával.

A Tanszék oktatási feladatai kiterjednek a

- 1) kémia BSc,
- 2) biológia BSc,
- 3) környezettan BSc,
- 4) vegyész MSc,
- 5) környezettudomány MSc

szakok keretében meghirdetett tárgyak oktatására. Ezen kívül a Tanszék és az MTA-ELTE Kutatócsoportok aktívan vesznek részt a doktori képzésben (Kémiai Doktori Iskola, Biológiai Doktori Iskola) és a tehetséggondozásban (TDK témavezetés, Eötvös Collegium, Bolyai Kollégium).

A kémia BSc illetve MSc szakos hallgatók jelentős része jellemzően a Tanszéken fejezte be tanulmányait (59% illetve 45%), amint ezt a benyújtott szakdolgozatok számának alakulása mutatja az alábbi táblázat.

Kémia BSc szakdolgozatok száma				
Tanév/ciklus	Tanszék/db			
	Analitikai Kém.	Fizikai Kém.	Szerves Kém.	Szervetlen Kém.
2008/2009. tanév	3	3	14	2
2009/2010. tanév	13	8	20	3
2010/2011. tanév	2	8	31	3
2011/2012. tanév	6	4	17	3
összesen	24	23	82	11
Vegyész MSc				
2010/2011. tanév	5	5	12	1
2011/2012. tanév	8	3	6	0
összesen	13	8	18	1

Forrás: Kémiai Intézet, Kochis Andrea, 2013. március 5.

Az alábbiakban a Tanszék és a két MTA-ELTE kutatócsoport tevékenységének néhány, a beszámolási periódusra jellemző elemét, eredményét mutatom be, a teljesség igénye nélkül.

1) Oktatás, oktatás-szervezés

A Tanszékhez rendelt tantárgyak körének, a tantárgyfelelősök és az előadók feladatainak áttekintése folyamatosan zajlik. Ennek a munkának adnak kerete a félévente 4-5 alkalommal sorra kerülő tanszéki értekezletek.

A szükséges változtatásokra vonatkozó tanszéki javaslatokat az Oktatási Bizottság soron következő ülésein tárgyalta. A tanszéki értekezleten – minden félévet megelőzően - tételen áttekintésre kerültek a feladatok

2010 szeptember és 2013 február vége között bevezetésre/átalakításra került 10 tantárgy. Ezek a következők:

- 1) „*Szeminárium a Szerves kémia (1) előadáshoz*” (kémia BSc),
- 2) *Szeminárium a Szerves kémia (2) előadáshoz*” (kémia BSc),
- 3) „*Gyógyszeripari kutatás és fejlesztés*” (vegyész MSc),
- 4) „*Fehérje hatóanyagok szerves analitikája*”(kémia BSc, vegyész MSc),
- 5) "*Folyadékkristályok szintézise és vizsgálata*" (vegyész MSc),
- 6) „*Bioortogonális kémiai módszerek a kémiai biológiában*" (kémia BSc),
- 7) „*Szerves kémiai speciális labor A*” (vegyész MSc),
- 8) „*Szerves kémiai speciális labor B*” (vegyész MSc),
- 9) „*Gyakorlatok a természetes szénvegyületek köréből*” (vegyész MSc).
- 10) „*BioNMR spektroszkópia (elmélet és gyakorlat)*” (vegyész MSc).

Ugyanebben az időszakban törlésre került öt tantárgy:

- 1) „*Analógián alapuló gyógyszerkutatás*” előadás (vegyész MSc),
- 2) „*Szerves kémia 3*” gyakorlat (vegyész MSc),
- 3) „*Szerkezeti bioinformatika*” (vegyész MSc),
- 4) „*Biospektroszkópia gyakorlat*” (vegyész MSc)
- 5) „*Homogén katalízis elő-adás*” (vegyész MSc).

Esetenként egyes tárgyak egymásra épülésének felülvizsgálatára és a megfelelő javaslatok megfogalmazására - az intézeti Oktatási Bizottság számára - is sor került (pl. a „*Szerves kémia 2*” előadás és laboratóriumi gyakorlat (kémia BSc szak)) vagy a „*Zöldkémia*” előadás és laboratóriumi gyakorlat (vegyész MSc szak). Elemzés alapján megszüntettünk tartalmi átfedéseket a kémia BSc és a vegyész MSc tárgyai között (pl. „*Szerves kémia 3*” gyakorlatot és a „*Szerves labor haladóknak*”).

Többször foglalkoztunk egyes tantárgyak például a „*Kémiai technológia laboratóriumi gyakorlat*” tantárgy tematikájával (kémia BSc), a korszerűsítésére vonatkozó tervekkel s a viták alapján megkezdődött az új tematika kidolgozása is. Áttekintettük a „*Zöld kémia laboratóriumi gyakorlat*” (kémia BSc) tematikáját.

A Tanszék 2011. októberben áttekintette a BSc szakdolgozat témavezetésével és bírálatával kapcsolatos problémákat, javaslatot tett a BSc szakdolgozatok értékelési szempontrendszerének átalakítására, a dolgozat szakmai összefoglalójára vonatkozóan és bevezette a konferencia formátumban történő védést a tavaszi félév végén.

Áttekintésre került a szerves kémiai hallgatói laborok (4.99, 413, 416, 418, 421, 510, 512, 513, 515, 516) felszereltségének a helyzete és a tanszéki értekezlet vitája alapján elkezdődött alapfelszereltségének megfelelő kiépítése. A 2010/11-es tanévben sor kerülhetett az egyik hallgatói labor felújítására is.

Több éves előkészítés után 2012 őszén megjelent a „Szerves Kémiai Praktikum”, (422. oldal) 2. bővített, átdolgozott kiadása az Eötvös Kiadó gondozásában (szerkesztők: Dr. Szabó Dénes, Dr. Orosz György, Szerzők: Csámpai Antal, Láng Emma, Majer Zsuzsa, Orosz György, Rábai József, Ruff Ferenc, Schlosser Gitta, Szabó Dénes, Vass Elemér).

Kezdeményezésemre összeállításra került Durkó Gábor egy. tanársegéd munkája nyomán a Szerves Kémia tanszéken készült szakdolgozatok bibliográfiája. A lista tartalmazza - a 1975 és 2012. december között - tanszéki/kutatócsoporti oktató témavezetésével készült közel 500 dolgozat szerzőjét, címét, a védés évét (<http://szerves.chem.elte.hu/szakdolgozatok/index.htm>).

2) Tehetség gondozás, doktori képzés

2010 tavaszától évente került megrendezésre BSc/MSc szakos hallgatók számára a *Szerves Kémia Problémamegoldó Verseny*, amelyet először az ELTE Szerves Kémiai Tanszéke szervezett, majd bővült a kör és ma már három egyetem (BMGE Szerves Kémia és Technológia Tanszék, SE Gyógyszervegyetani Tanszék) együtt országos versenyt bonyolít le. (A verseny szervezéséhez a *Richter Gedeon Nyrt.*, a *Molar Chemicals Kft.*, a *Kajtár Márton Alapítvány*, a *Pázmány-Eötvös Természettudományi Információs Alapítvány*, a *Vegyész Okatásért Alapítvány* nyújtott segítséget. Médiatámogatók: a Magyar Tudományos Akadémia honlapja, a MKE Magyar Kémikusok Lapja, az ELTE TTKs Nyúz folyóirata.)

2011 tavaszán indult az „Út közben..” tanszéki előadás sorozat, amelyben a Kémiai Doktori Iskola „*Szintetikus kémia, anyagtudomány, biomolekuláris kémia*” programjának hallgatói tartanak beszámoló-előadást. Ennek adnak keretet a félévente átlagosan 4 alkalommal sorra kerülő speciális tanszéki munkaértekezletek. A program lehetőséget ad arra, hogy a szerves kémia területén készülő PhD kutatások eredményi ismertebbé váljanak az oktató közösség és a PhD hallgatók számára, valamint szakmai vita-fórumot biztosít. Minden PhD hallgató egyszer kap meghívást a doktori munkája során. Az elmúlt négy félévben 34 előadás hangzott el.

A Tanszék és az MTA-ELTE kutatócsoportok munkatársai jelentős mértékben részt vesznek a doktori képzésben témavezetőként, előadóként is. 2010. szeptember és 2013. március között 8 olyan PhD hallgató szerzett PhD tudományos fokozatot, akinek témavezetője a Tanszék vagy az MTA-ELTE Peptidkémiai Kutatócsoport főállású alkalmazottja. Jelenleg 29 (Tanszék)

illetve 7 (MTA-ELTE Peptidkémiai Kutatócsoport) PhD hallgató folytatja tanulmányait e doktori programban (Forrás: http://www.doktori.hu/index.php?menuid=191&di_ID=57)

A Tanszék és az MTA-ELTE kutatócsoportok munkatársai TDK keretében témavezetőként, bírálóként, zsűrik munkájában rendszeresen és aktívan vesznek részt. Csak legutobb a házi TDK konferencián (2012 ősz) négy dolgozat szerepelt a díjazottak között.

A Kutatók Éjszakája rendezvényen, valamint az "Alkímia ma" előadássorozat keretében a munkatársak 3 + 5 előadást tartottak. 2010. szeptember és 2013. március között.

3) Tudományos ülésszakok, tanszéki megemlékezések

Ünnepi tudományos ülésszak került megrendezésre Dr. Furka Árpád, a Szerves Kémiai Tanszék ny. professzora, a kombinatorikus kémia nemzetközileg elismert úttörője 80. születésnapja tiszteletére a Magyar Kémikus Egyesülete (MKE) Kombinatorikus Kémiai és Új Szintézistechnológiai Szakcsoportjával közösen. Az ülés az MKE I. Nemzeti Vegyész-konferencia keretében 2011. május 24-én valósult meg Sopronban, ahol beszámolók hangzottak el az egyetemi (ELTE, SE, DE, SzTE, Pannon Egyetem) kutatóhelyeken, az MTA Kémiai Kutatóközpontjában és az ipari kutatóhelyeken (Richter G. Nyrt, Thales, AMRI) elért legújabb tudományos eredményekről.

2011. október 28-án – ünnepi tudományos előadás sorozat keretében – köszöntötte a Tanszék, az itt működő MTA-ELTE kutatócsoportok, az ELTE Kémiai Intézet munkatársai, pályatársak, tanítványok, valamint az MTA Kémiai Osztály tagjai, a társegyetemek Szerves kémiai tanszékeinek vezetői, Hollósi Miklós professzort, az MTA rendes tagját 70. születésnapja alkalmából.

2011. november 25-én rendezte meg az Alapítvány és a Tanszék az éves Kajtár Márton emlékülést, ahol 3 fiatalabb és 3 szenior kémikus tartott előadást.

2011. november 29-én került sor Bruckner Győző akadémikus, az ELTE Szerves Kémiai Tanszék tanszékvezető professzora (1949-1970) emléktáblájának avatására Budapesten.

2011. december 9-én tartott közös tudományos konferenciát a Tanszék és az itt működő MTA-ELTE Peptidkémiai Kutatócsoport, megalapításának 50. évfordulója alkalmából.

A Tanszék közössége 2012 őszén emlékezett – tanszéki értekezlet keretében – Kucsman Árpád professzorra (1925-2012), korábbi tanszékvezetőre (1980-1995), aki azokban a napokban hunyt el.

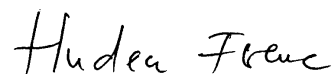
Kitekintés

Az elmúlt közel három év során a felsőoktatás szabályozásában alapvető változások történtek. A 2011-ben életbe lépett új felsőoktatási törvény (2011. évi CCIV. törvény) és az azt követő időszakban kiadott rendeletek részben megállították, lelassították, újragondolásra készítették a tervezett új szakok (pl. Gyógyszerkutató MSc, szakirányú továbbképzések) létrehozását. A felsőoktatás finanszírozása is átalakulóban van, alapvetően a képzésre fordítható költségvetési és külső (pl. szakképzési) források csökkenése tapasztalható. Különösen veszélyes tendencia a fiatal oktatói utánpótlás hiánya, a tehetséges, ambiciózus és már teljesímenyt felmutató kollégák alkalmazásának az ellehetetlenedése.

Mindezek a változások mindeddig csak azért nem éreztették drámain hatásukat a Tanszék által gondozott BSc/MSc tantárgyak esetében, mert az ELTE oktatók és segítő munkatársak (laborban és irodákban), valamint az MTA állományban dolgozó kutatók mindent elkövettek a kieső források pótlására (pl. a tartalékok mozgósításával, kutatásra szánt eszközök rendelkezésre bocsátásával, ipari informális kapcsolatok segítségével).

Mindezért, valamint az elmúlt közel három évben kapott bizalomért és támogatásért szeretném köszönetemet kifejezni minden munkatársamnak, az Intézet dolgozóinak.

2013. március 7.

Dr. Hudecz Ferenc
tanszékvezető egyetemi tanár
Szerves Kémiai Tanszék